

L'any 2009 vaig iniciar una sèrie de dibuixos amb el títol de *Stabat Mater*. Volia, amb la intuïció de la que busca en la mare, trobar un lloc. Volia fer que aquest repertori d'expressions facials esdevingués un lloc, un lloc habitable. Com si el dolor de la mare pogués ser suportable, pogués transitar-se, pogués, per tant, esdevenir llenguatge i a través d'aquest llenguatge icònic transcendir. En la recerca artística és aquesta intuïció, acompanyada del mètode, la que esdevé finalment obra. Amb sort, la intuïció i el mètode fan la transcendència visible, donen sentit. L'artista doncs és la primera espectadora d'aquesta significació. En el comentari de la Milagros Rivera sobre aquest mateix text em va dir: “¿De qué a qué esta transcendencia?” la intuïció a l'obra i de l'obra al sentit, i és que de fet no ho visc com una línia sinó com un cercle, ja que el sentit era en el desig, en la intuïció. Ara però significat, com el pot de mermelada de la història de la Simone Weil. Cito ara la Milagros Rivera i el seu comentari ja que a mi m'ha ajudat a endreçar i comprendre:

“Yo siempre repito una historia que cuenta Simone Weil, historia verdadera (caso leído en la prensa) que ella comenta y lleva a otro sitio (para mí, EL sitio). Una chica inglesa presencia la ejecución de su hermano (todo legal, como la de Cristo). Al llegar a casa, se come entero un tarro de mermelada de fresa; y, durante el resto de su vida, no podrá volver a probar la mermelada de fresa. Y SW comenta: esto es prueba de la maravillosa capacidad humana de hacer simbólico, de poner en un sitio concreto una experiencia insoportable. Y yo, salvando las distancias, añado: no es objetivar, es comerse algo y sacarlo hecho arte. Esto hace con el dolor insoportable algo (incorporarlo) que lo vuelve lengua, simbólico (no objeto)”

*El Masnou, 3 de març de 2014. Dedicat a la meva mare, Amalia Durà de la Cruz, morta el 29 de juny del 2013 i a la meva filla, Anna Querol Mercadé.

I és que el dolor te quelcom de sagrat, que de tan potent només es pot anomenar i fer-lo transitable mitjançant un pot de melmelada.

Vaig centrar-me doncs en el rostre de Maria, en la seva cara, com si fos aquest lloc, un paisatge del dolor. Volia fer que aquest paisatge fos anomenat, significat, que esdevingués paraula.

Finalment van sortir noranta dibuixos del lloc/rostre de la mare que hi és.

Stabat Mater és la icona que ens mostra Maria al peu de la creu acompanyant el seu fill en el patiment. És una mare inactiva? resignada? Podeu imaginar-vos a vosaltres mateixes en una situació similar en estat de consciència? Podeu imaginar-vos en aquesta situació o similar?

Ens diuen que ella sap, des de sempre, aquest final per al seu fill. Així expliquen la seva postura com a resignació. Però no és resignació. Ella sap que es tracta d'un patiment transitori i necessari. Totes sabem el patiment que ens espera i espera les nostres filles i fills i tanmateix, les i els

Cori Mercadé, *Stabat Mater*, 2009-2010. Carbonet, llapis, grafit, pigment, tinta, tipp-ex i guix sobre paper dina3. Sèrie de 90 dibuixos.

ajudem a créixer en l'esperança de la paraula redemptora, la mare feta llenguatge, la mare feta simbòlic. Hi ha una llengua que hi és en tot moment per a ajudar-nos a transcendir el dolor, hi ha la mare que hi és.

L'observació atenta dels *Stabat Mater* pintats al llarg dels segles ens mostra la mare que pateix, és la viva imatge del dolor encarnat d'una mare. Acompanya el fill però encarna el dolor, més que la iconografia del Crist crucificat, i és que com Pilar Babi m'ha fet veure, ell és el sacrifici, ella el dolor, i és que la Pilar, com a metgessa, sap dels matisos que acompanyen el dolor i de la importància de l'emascament que de vegades confon. Els *Stabat Mater* són un repertori fisiognòmic d'expressions facials i corporals que exemplifiquen el dolor. La fisiognòmica és una paraciència que intenta establir veritats a partir dels trets físics de les persones. En els retrats de Maria, en l'intent de representació del dolor de la mare al peu de la creu, trobem un repertori fisiognòmic de l'expressió del dolor.

Abans que calgui observar-la per representar-la, la imatge del dolor ja és amb nosaltres. Perquè és inherent a nosaltres, perquè sabem del dolor associat a la vida, sabem que cal travessar-lo per fer-lo paraula i obra. Per això totes les expressions l'encerten, totes les expressions són reals, fins i tot, la més extrema, la imatge de la inconsciència pintada per Van der Weyden, o la més impàvida, aquella que no vol ser mirall de res i és mirall de tot. Aquí vull citar la meua companya de seminari Pilar Babi amb literalitat, ja que el seu comentari al meu text em sembla revelador, no només per al text sinó per a la vida:

“El dolor encarnat té els límits —i els infinits— del cos. Ja sé que tu ho saps, però en el text no hi surt... No hi fa res: jo en parlo fins a cansar tothom! Només que..., tot i divina, l'experiència de la mare, la presència i el dolor, són encarnats i, per això, tenen un infinit i una limitació pròpies. Crec que de vegades ho oblidem

i oblidem que cal mesura i que cal fer mesura del dolor.
El dolor de les dones, el de l'*Stabat Mater* també.”

Així és com imagino la seva pràctica mèdica, font de sentit, ja que en el seu comentari em recorda que la finitud del dolor i la consciència dels propis límits són part del paisatge del dolor. Com una mare, la Pilar ha aconseguit que jo esdevingui pacient seva fora de la consulta. M’ha mostrat un paisatge de dolor guaridor fent-me fixar que tot paisatge ha de tenir un mapa corresponent per a fer-lo transitable.

Stabat Mater: és per a mi la presència real de la mare que s’està sempre, la mare que sosté el dolor de l’altre i el propi, significant la vida amb la paraula que assenyala. La mare que hi és, com una presència continguda i, en la seva contenció, és recipient de dolor i de vida, li dóna forma com tots els recipients fan amb allò que desborda. La mare és la presència que transcendeix el seu propi dolor i el fa vida, camí transitable, paisatge, lloc, mapa.

El drap de la Verònica és el drap que acull el dolor aliè. El drap ofert per una dona amb l'ànim d'ajudar a suportar l'insuportable. I és que el gest compassiu ja és en si mateix guaridor.

El suposat premi: la “vera icona”, el retrat del diví. I és que la història iconogràfica de la Verònica ens diu que de resultes del gest d'aquesta dona, oferint a Jesús un drap per eixugar-se camí del Calvari, en va sorgir el primer retrat de Jesús, on va quedar imprès el seu rostre brut de sang i suor. “Una vera icona” ja que la imatge sorgeix miraculosament, d'aquí la seva veracitat.

Com en els trucs de màgia, tot passa allà on el mag no vol que mirem. El mag vol que ens fixem en un lloc i un moment, mentre el vertader truc està passant a alguna altra banda. Així els mags han volgut desplaçar la importància del gest compassiu de la Verònica a la importància del retrat diví.

He observat molts quadres de diferents artistes i èpoques on apareix la Verònica subjectant un drap amb el retrat de Jesús imprès de forma miraculosa que ocupa un lloc central en la composició. També he observat altres quadres on ja ni tan sols apareix la Verònica, només resta el drap subjectat per claus o cordes. He observat com la compassió d'una dona és menystinguda per afavorir el protagonisme de l'aparició del rostre de Jesús en el drap. Però malgrat tot, el més irònic, és que tots els esforços perquè la imatge esdevingui realista, creïble, són més en el drap que no pas en el retrat, i és que res de més real que la compassió que conté aquest drap. Una experiència que totes hem sentit, la compassió d'una mare ens ensenya que aquesta compassió és el camí de l'amor guaridor. La Verònica és el gest matern, és la mare.

* El Masnou, 22 d'abril de 2014.

El drap. Tants i tants fils tramats, tantes línies d'anada i de vinguda, tanta manualitat pacient que calma i bressola. Oferir el drap és oferir el temps que tot ho cura, és oferir-se en aquesta cura que cura. El drap és el gest que només la que l'ofereix sap de la seva mesura. És el gest que no és mesurable, és fora de tota mesura, es desplega embolcallador, discret en la seva grandesa.

La Verònica sóc jo també, dibuixant pacientment unes línies que volen guarir i guarir-me. Envoltant-me de draps per protegir del dolor la meva filla, per a protegir-me del dolor. Dibuixos que en l'acte de tramar línies, en l'acte de dibuixar, creixen i fan créixer. Draps petits, grans, estripats, bruts, arrugats, desplegats, plegats, planxats, apilats, classificats, emblanquinats, esborrats. Draps en els quals no espero l'aparició del que és diví, la divinitat ja hi és en la seva llüïssor maculada. En la màcula hi ha la grandesa, en les marques que el temps i les circumstàncies han volgut fer a cada drap i que cada drap és capaç d'acollir i bressolar.

Cori Mercadé,
Verònica, 2013-2024.
Llapis, grafit, tinta.
Sèrie de 40 dibuixos
de mides variables.

La mà es desplaça buscant el creixement de la imatge. La mà busca tornar a la Verònica el seu dolor invisible. El dibuix creix buscant reconèixer aquesta dona i alhora cercant el reconeixement de mi mateixa. Una línia al costat d'una altra que dibuixa plecs en la trama. Arrugues i marques que facin del paper un drap. Màcules sense les quals no identificariem l'essència tèxtil de la superfície. La mà en la seva insistència comença a fondre fons i figura. Les gemes dels dits bruts de grafit ressegueixen els contorns abstractes del dolor i en el rastre brut en surt la forma. La goma no esborra, sinó que assenyala i el dolor muta en drap.

Verònica encara és el meu present, és la feina que procuro cada dia m'ocupi en el taller, són les línies que m'acompanyen cada dia, és la feina que, encara en procés, creix i m'ajuda a continuar. És la labor de la que encara espero veure i espero m'ajudi a veure-hi, és el simbòlic en procés, ja intuït però sobretot ja guaridor. Ara, en el context d'aquest Seminari de Duoda, us ofereixo els meus draps, la meua Verònica per, entre totes, veure i veure-hi, fer simbòlic.

La Santa Generació. La força que flueix*

La Santa Generació és un retrat a tres. No és pas un retrat de tres persones, no són tres retrats en un, és el retrat d'una cosa difícil de retratar: la generació de vida que es dona en la relació. Un motiu que en la seva “genètica etimològica” ens parla ja de la continuïtat. La generació és el continu originar-se de la vida.

La Santa Generació és el retrat de la generació que genera vida més enllà de les que hi apareixen retratades, però també mitjançant les que hi apareixen retratades: Santa Anna, l'àvia, la Verge Maria, la mare i Jesús, el fill. És un retrat que reconeix que la genealogia materna és fonament de vida i ens dona l'oportunitat de què la nostra mirada es reconegui mirant enrere i mirant endavant.

El títol *La Santa Generació* santifica la relació que uneix les tres figures: la relació generacional. La santificació és una manera d'assenyalar la importància i elevar-la a transcendent, a quelcom que va més enllà del moment i que, precisament, vol traspasar generacions. De vegades, també trobem aquest mateix motiu amb un altre títol: el de *Santa Anna, la Verge i el Nen* i hi ha altres variants en què destaquen més les figures retratades que no pas la relació que les uneix. Però és la relació que les uneix allò que dona entitat. La relació és de sang però, també i, més enllà, el motiu és la força que flueix de la mare a la filla i d'aquesta a la filla de la filla, i així continua com un fil ininterromput amb un flux continuat.

També la meua mirada sobre la Santa Generació ha estat possible a través de la relació fluida d'ensenyament d'una dona a una altra. Vaig descobrir la importància que tenia aquest motiu iconogràfic per a mi, aquesta morada, gràcies a la conferència de l'artista italiana Donatella Franchi quan va venir a Barcelona per fer un dels Diàlegs magistrals,

* El Masnou, 22 d'abril de 2014.

el número 6, a Duoda, l'any 2011, que es titulava *La creativitat que passeja entre l'art i la vida* (DUODA, 41, 2011, p. 26-37). L'Assumpta Bassas i jo vam parlar-ne i ens vam entusiasmar amb el que descobríem a través d'aquest tema iconogràfic. També com flux de coneixement ininterromput.

Tot observant talles policromades, quadres, retaules amb aquest motiu —algunes de les quals les podeu veure al MNAC o a la Fundació Godia a Barcelona—, me n'adono que allò que es retrata és la relació. Àvies convertides en trons on seuen les següents generacions. Mares que subjecten

Cori Mercadé,
Santa Generació,
2014.
Llapis sobre paper,
280 x 140 cm.
Sèrie de 3 dibuixos.

les seves mares i els seus fills en un gest simètric. Fills allunyats de les seves mares i àvies, mentre elles dues formen un sol cos, un cos que rereguarda el creixement del fill. Una i mil combinacions possibles de relacions entre àvia, mare i fill... on l'important és la força que flueix entre les figures, l'energia que fa de llaç entre els tres cossos.

Així emprenc la meva experiència, de la mà d'altres, però, sobretot, de la mà de la meva mare i de la meva filla, a qui vaig voler retratar com a un tot que m'inclou, m'acull, i em guareix i alhora em dóna força, i a qui desitjo donar força i amor.

Durant l'època en què enceto aquest treball, la meva mare era ingressada a l'hospital i passava els dies amb gran patiment. Al mateix temps, la meva filla adolescent passava també una època amb moments de llums i ombres, també un passatge de gran patiment. Jo les acompanyava, tant a l'una com a l'altra, també amb patiment però amb el desig d'arribar a ser a prop de totes dues, amb el desig de ser amb elles i alhora de poder-les ajudar.

Per a poder mantenir-me ferma, vaig començar a fer grans dibuixos, de mesures més grans que jo mateixa (225 x 140 cm.), i molt extenuants, com la situació que m'estava tocant viure. Vaig cercar la fatiga física per alleugerar la de l'ànima. El dibuix que va sorgir va consistir en línies i més línies que anaven reunint i unint els tres cossos: el de la meva mare, el de la meva filla i el meu. Quan els miro veig cossos que ballen en l'espai per trobar-se en un únic gest, en un únic dibuix. Ratlles que s'enllacen i que ara són cos, ara són rostre, ara no són res més que un garbuix de traços, línies que busquen la continuïtat d'un tot que se m'escapa, però que hi és latent i es fa palès.

Per tant, diria que no són tan retrats com una invocació. De la mateixa manera que la Santa Generació no és un retrat triple, jo no he retratat la meva filla, la meva mare i a mi mateixa. Em sembla com si les hagués invocat, les hagués

cridat a ser paraula per posar-me a la boca, per poder dir que les vull a prop, que em vull unir a elles en una dansa estàtica que parli d'un temps present, un temps que en el seu esdevenir va col·locant les figures, els cossos, les relacions, amb el canvi continu de posició que demanen les relacions d'amor.

La meva mare va morir poc després. La seva mort, malgrat la malaltia, em va sorprendre amb un dibuix començat i un altre de quasi acabat. S'acomiajà però de tots nosaltres parlant de continuïtat. La continuïtat d'assegurar-nos la seva presència més enllà de la seva presència física. Ens parlava de confiança, la confiança de l'amor, de la que estima i se sap estimada, de la mare que confia que l'amor ens dóna un lloc, un estar, que la mort no ens pot prendre. Mentre, la meva filla em recordava que havia de ser, més que mai, al seu costat, perquè em necessitava en aquells moments on no sols vivia la pèrdua de l'àvia sinó una dificultat personal amb la seva vida. Aquesta és la confiança que vull transmetre a la meva filla, la confiança de l'amor, la força de la mare que sóc i vull ser per a ella. Des de llavors, sento la meva filla Anna al meu costat, em vol al seu costat i la vull al meu costat, per donar-li la força i confiança que s'aprèn de l'amor, que és amor.

Els moments de solitud que esgarrapo a la realitat del dia a dia són per a dibuixar. Dibuixar per invocar-les en la solitud i el silenci de l'estudi i estar amb elles d'una altra manera. Sentir només el soroll del llapis sobre el paper em reconforta. El llapis es mou amb una energia que no sé d'on surt, una energia necessària, i me la comunica, una energia que prové del misteri de la Santa Generació, d'aquesta estranya força de l'amor que flueix.

Finalment, tres dibuixos, que de tan meus em semblen impúdics. Milagros Rivera em va convidar a furgar en aquest sentiment d'impudícia que em torbava. Crec que trobo aquests dibuixos impúdics perquè els reconec com una obra poc filtrada pel mètode que sovint faig servir

quan faig creació. Per això aquests dibuixos m'alteren, és una obra que m'ha sorprès i em costa acceptar com a obra meva. Normalment les meves obres tenen origen en el disseny i en la recerca, però després segueixen un mètode concret que les distancia suficientment per poder-les mirar i anomenar com a "obra d'art". En aquest cas, sento que la distància no hi és, que el mètode no em refreda el contingut, ans al contrari, i per això els dibuixos són d'una cruesa que em sorprèn.

Recepció de l'article: 1 de juny de 2014.

Acceptació: 11 de juliol de 2014.

Paraules clau: *Stabat Mater* — vel de la Verònica — Santa Generació — dolor invisible

Keywords: *Stabat Mater* — the veil of Veronica — Saint Generation — invisible pain